

УДК 378.014.5.016:796/799(477)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6\(66\)-1](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6(66)-1)

Наталія БАЗИЛЯК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшка, 11, Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0002-9475-1213

Nataliia BAZYLIAK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages, Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Kostyushka str., 11, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0002-9475-1213

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЯКОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗДОБУВАЧАМ В УНІВЕРСИТЕТАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

FOREIGN EXPERIENCE OF POLICY FORMATION REGARDING THE QUALITY OF PROVIDING SERVICES TO APPLICANTS IN UNIVERSITIES OF DIFFERENT FORMS OF OWNERSHIP

У статті визначено, що якість освіти уособлює сукупність властивостей, яка зумовлює пристосованість до реалізації гуманітарних цілей з формування та розвитку молодшої особистості в аспектах її навчальності, вихованості, виразності соціальних, психічних та фізичних властивостей. Державна освітня політика передбачає системний координований вплив на педагогічну систему, а також на комплекс пов'язаних з ним основних управлінських та допоміжних процесів з метою досягнення найбільшої відповідності параметрів функціонування освітньої системи, її соціальних та педагогічних результатів.

Розглянуто зарубіжний управління якістю освіти і встановлено, що регулюючу роль в цьому процесі має суспільство, яке через попит на ринку праці доводить свої потреби до закладів вищої освіти та контролює якість підготовки випускників, тому у зв'язку з цим у закладах вищої освіти існують розвинені служби сприяння працевлаштуванню випускників. Зокрема, європейське законодавство про освіту надає право кожному громадянину вільно розвивати свою особистість та обирати місце навчання, професію за своїми здібностями та уподобаннями.

З'ясовано, що система вищої освіти забезпечує формування спеціаліста як професіонала, розвиває творчий потенціал особистості, дає почуття впевненості у собі. Система самооцінки набула найбільшого розвитку, оскільки основні і регулюючі функції виконують самі заклади вищої освіти та суспільство, а не держава. Перелік освітніх програм визначається виходячи з потреб економіки та у тісній співпраці з соціальними партнерами, оскільки кожен громадянин протягом усього життя має змогу здобути освіту.

Доведено, що мета державної освітньої політики розвинених країн передбачає надати оптимальну підтримку кожній людині та дати їй можливість отримати кваліфіковану підготовку, яка відповідає її інтересам. Основною метою навчання у закладах вищої освіти є оволодіння теоретичними знаннями та підвищення загальноосвітнього рівня здобувачів. При здобутті професійної освіти відвідування такої профшколи є обов'язковим, це закріплено відповідними територіальними законами.

Ключові слова: заклади вищої освіти, зарубіжний досвід, етап, якість освіти, здобувачі, державна освітня політика, формування, реалізація, мета.

The article defines that the quality of education embodies a set of properties that determines the suitability for the implementation of humanitarian goals for the formation and development of a young personality in terms of its learning, upbringing, expressiveness of social, mental and physical properties. The state educational policy provides for a systematic coordinated influence on the pedagogical system, as well as on the complex of related main management and auxiliary processes in order to achieve the greatest conformity of the parameters of the functioning of the educational system, its social and pedagogical results.

The foreign management of the quality of education was considered and it was established that the regulatory role in this process is played by society, which, due to demand on the labor market, brings its needs to institutions of higher education and controls the quality of training of graduates, therefore, in this regard, there are developed services in institutions of higher education promoting the employment of graduates. In particular, European legislation on education gives every citizen the right to freely develop his personality and choose a place of study, a profession according to his abilities and preferences.

It was found that the system of higher education ensures the formation of a specialist as a professional, develops the creative potential of an individual, and gives a sense of self-confidence. The system of self-evaluation has gained the greatest development, since the main and regulatory functions are performed by the institutions of higher education and society themselves, and not by the state. The list of educational programs is determined based on the needs of the economy and in close cooperation with social partners, since every citizen has the opportunity to get an education throughout his life.

It has been proven that the goal of the state education policy of developed countries is to provide optimal support to each person and give them the opportunity to receive qualified training that meets their interests. The main goal of studying in institutions of higher education is to master theoretical knowledge and increase the general educational level of students. When obtaining a professional education, attendance at such a vocational school is mandatory, it is established by the relevant territorial laws.

Key words: *institutions of higher education, foreign experience, stage, quality of education, students, state educational policy, formation, implementation, goal.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Традиційно якість освіти вважається логічним елементом вищого рівня викладання і наукових досліджень та невід'ємною частиною професійного зростання здобувачів. В основі оцінки якості освіти лежить контроль зовнішнього аудитора, що є архетипом оцінки якості з точки зору підзвітності. Сьогодні існує низка інноваційних процедур у сфері контролю якості вищої освіти в результаті чого університети перейшли до концепції саморегуляції. Концепція системної оцінки якості освіти в основному реалізується в європейських країнах, а модель суспільно-владних відносин надання освітніх послуг в системі вищої освіти трансформувалася на більш ринково регульовану.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. У сучасній науковій літературі значна увага приділяється аналізу різних підходів до оцінки якості освіти, можна виділити показники оцінки якості освіти за кордоном показники якості в рамках системи освіти, показники якості освіти суб'єктивного характеру з урахуванням думки споживачів, даних соціально-педагогічного моніторингу, показники рівності в доступі до освіти для різних соціальних верств населення і студентів [6]. Підвищення якості вищої освіти буде мати головну роль, було наголошено на важливості міжнародного співробітництва з точки зору підвищення якості організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Сьогодні актуалізуються мобільність студентів і викладачів, транснаціональний характер розвитку навчально-виховного процесу, формування дистанційної освіти.

Метою статті є обґрунтування можливої імплементації зарубіжного досвіду формування державної освітньої політики забезпечення якості освіти в університетах різних форм власності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Міжнародний досвід підвищення якості вищої освіти має велике значення для державної системи освіти, вирішення проблем освіти повинні ставити завдання для підвищення якості освіти та передбачати, що державна політика в галузі освіти повинна гарантувати та слідкувати за необхідними умовами для повноцінної якісної освіти, враховувати інтереси та здібності особистості, забезпечувати досягнення конкурентоспроможного рівня для всіх рівнів освіти. Тільки всебічний, системний і цілісний характер таких реформ з урахуванням накопиченого міжнародного досвіду може привести до відчутних досягнень в підвищенні якості вищої освіти і досягненні конкурентоспроможних стандартів якості, як в нашому, так і в світовому освітньому просторі на сучасному етапі.

Концепція трансформації оцінювання якості освіти окреслює основні цілі, а саме доступність, ефективність, підвищення якості освіти необхідно для підготовки кваліфікованого робітника відповідного рівня і профілю, компетентного, відповідального, що вільно володіє професією і орієнтованого в суміжних сферах діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до професійного постійного зростання [2]. В різних країнах існує значна кількість підходів до розуміння та впровадження механізмів забезпечення якості вищої освіти.

Практично всі країни стикаються з ідентичними проблемами при розробці систем і принципів забезпечення якості. Відзначимо п'ять основних викликів, що стоять перед національними системами забезпечення якості такі як розробка стратегії забезпечення якості, спрямованої як на підзвітність, так і на поліпшення, необхідність побудови діалогу та довіри між зацікавленими сторонами, зацікавленими у якості вищої освіти, необхідність підвищення економічної ефективності системи забезпечення якості освіти,

необхідність усунення наслідків зростаючої інтернаціоналізації забезпечення якості, максимізація впливу процесів забезпечення якості вищої освіти.

Система закладів освіти в Німеччині є класичною триступеневою структурою, що складається з початкової, середньої та вищої школи. На всіх рівнях цієї структури представлені як державні, так і приватні освітні установи, хоча кількість останніх незначна. У Німеччині встановлено загальні стандарти правила вступу до вищих навчальних закладів. Свого роду допуском до навчання в університеті є диплом *Abitur*, який видається за результатами навчання у гімназії або у загальній школі за програмою гімназії. Для отримання цього диплому випускникам шкіл необхідно скласти іспити з чотирьох основних предметів [8]. Відповідність освітньому стандарту, зафіксованому дипломом *Abitur*, зазвичай дозволяє вступити до університету без іспитів.

Кілька років тому деякі престижні університети зробили виняток із цього правила: при вступі на низку факультетів особливо на медичний абітурієнту все ж таки необхідно скласти вступні іспити та взяти участь у конкурсі. Головним принципом державної політики в системі вищої освіти в Німеччині є «академічна свобода» – система, що дозволяє будь-якому студенту самостійно визначати перелік дисциплін, що вивчаються, які увійдуть до його диплома. Система вищої освіти також має на увазі поєднання навчального процесу з науковими дослідженнями, ці особливості визначають графік навчального процесу в університетах.

Державний диплом, що видається університетами та прирівняними до них вищими навчальними закладами Німеччини, дає право працювати за професіями, які потребують вищої освіти. Цей ступінь можуть отримати лише ті студенти, які мали викладацьку практику та склали попередні кваліфікаційні іспити. Німеччина є високорозвиненою індустріальною державою і не може обійтися без висококваліфікованих спеціалістів. Уряд Німеччини зацікавлений у якісній підготовці професійних кадрів широкого профілю в різних наукових галузях і щорічно виділяє великі суми на розвиток системи німецької освіти.

Як протилежність державної політики у німецькій системі можна розглянути французьку систему управління [4]. Вона є високоцентралізованою, незважаючи на те, що було підписано низку адміністративних договорів терміном на чотири роки, згідно з якими держава передала вузам частину автономії

у вирішенні фінансових питань. Ще одним учасником системи є так звані міжвиробничі навчальні центри. Їхня функція така сама, що у підприємств, навчання практичним навичкам. Найчастіше такі центри приймають себе навчання у тому разі, якщо підприємство має дуже вузько спрямовану спеціалізацію і може забезпечити учня відповідним робочим місцем. Крім того, окремі етапи навчання можуть проходити і на інших підприємствах землі.

У Франції дотепер існує досить жорстка централізована система управління освітою взагалі та професійною освітою, зокрема, що визначає пріоритетний інтерес до Франції для дослідження проблем організації та управління професійною освітою. За останні два століття, на думку фахівців, у Франції склалася одна з найпередовіших освітніх систем, в якій професійна освіта та навчання традиційно вважаються засобом соціального просування громадян і тому розглядаються як важливий чинник особистісного розвитку [7]. В даний час у Франції професійне навчання є одним з факторів зростання продуктивності праці та економічного розвитку.

У зв'язку з цим інвестиції у цю сферу мають пріоритетний характер та підтримуються з боку держави. У Франції всі питання освітньої політики, за винятком оцінки якості освіти, знаходяться у віданні Міністерства народної освіти, наукових досліджень і технологій. Позитивним моментом у системі державного контролю за якістю освіти Франції є широка гласність результатів перевірки та оцінки діяльності університетів, що дає можливість не тільки державі, а й суспільству судити про академічний рівень навчальних закладів.

Зміст стандартів у Великій Британії за всіма професіями дуже відрізняється один від одного, але в той же час у них містяться деякі інваріантні складові, які входять до всіх стандартів і формують основні комунікативні, навчальні та професійні навички [1]. У Великобританії запроваджено повномасштабні модульні курси для здобуття сертифікатів професійної освіти. У Великій Британії поряд з державною сертифікацією професійної освіти є і приватна система.

Сертифікати, видані приватними освітніми організаціями незалежно від їхнього авторитету, не становлять особливої цінності державного сектора через відсутність державних методів контролю рідко перебувають у прямому зв'язку із зайнятістю у державному секторі. За такою системою, як правило, готуються кадри для певного підприємства чи

окремих секторів економіки. Вища академічна освіта представлена університетами. Вищу неакадемічну надають так звані вищі інститути, що реалізують освітні програми університетського рівня в області з архітектури, музики, економіки, соціології, інженерії та ін.

Здобути продовжену освіту в Данії можна в університетських центрах, що реалізують одно-, дворічні курси базової підготовки та педвузівської орієнтації аналогічно підготовчим курсам та підготовчим відділенням. Відкрита освіта є освітою для дорослих, працюючих людей, які потребують зміни чи підвищення кваліфікації. Відкрита освіта є лише платною. Воно полягає у вивченні окремих спеціалізованих дисциплін. Для забезпечення цивілізованого рівня прогресу та встановлення економічної та політичної незалежності в кожній країні необхідно мати налагоджену освітню державну політику у системі вищого професійного освіти.

У державній політиці у системі вищої освіти Іспанії робиться особливий акцент на професійній спрямованості навчання, предмети, що мають безпосереднє відношення до майбутньої спеціальності, вивчаються вже з 1 курсу. Тому навчальна програма в іспанських закладах освіти вважається однією з найбільш якісних та багатограних у цілій Європі [5]. Кожен заклад вищої освіти в Іспанії є автономним та має можливість змінювати програми навчання. Заклади вищої освіти розробляють свої власні навчальні плани, де крім профільюючих дисциплін містяться обов'язкові та необов'язкові предмети та предмети на вибір студента.

Традиційно іспанські університети визнаються сильними у викладанні класичних дисциплін: історії, філософії, географії, латині, фізики та, звичайно ж, іспанської філології. Останнім часом сильними та популярними серед абітурієнтів вважаються такі напрямки, як інформаційні технології, бізнес та адміністрування, реклама, біомеханіка. Поза конкуренцією до сьогодні є вивчення мистецтва, архітектури, дизайну та графіки. Університети Іспанії є одними із найстаріших та найвідоміших закладів вищої освіти у світі.

Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія видають Європейський додаток до диплому, що є фактом зближення європейських систем вищої професійної освіти. У Норвегії Болонська система запроваджується з вересня 2003 року та діє до сьогодні. У європейських вузах активізувалося застосування технологій самообстеження діяльності, проте воно донедавна не мало такого системного характеру, як у вузах Австралії та США. Після підпи-

сання Берлінського комюніке Європейська організація забезпечення якості розробила стандарти та керівні принципи для перевірки якості у європейському вищу освіту, які в тому числі належать і до внутрішньо вузівських систем забезпечення якості.

У Китаї існує 4 шаблі управління системою вищої професійної освіти, центр, провінція автономний район, місто центрального підпорядкування, місто або район та повіт. Головними органами влади у сфері державної політики у системі вищої освіти є Державна Рада, Міністерство освіти Китайської народної республіки. У Китаї відмовилися від жорсткої централізації, що виявляється у залишенні Держрадами під своїм прямим управлінням лише частини ключових вишів. Функції з управління іншими закладами вищої освіти передані на рівень провінцій, автономних районів та муніципальних утворень.

Система централізованої організації навчального процесу в закладах вищої освіти замінюється підприємницькою системою управління ним з такими характеристиками як розширення участі зовнішніх районів, на центральному рівні прийняття інституційних рішень, більший акцент на розробці та впровадженні інституційних стратегій, більший інтерес до методів управління. розвивається в корпоративному світі [3].

У деяких європейських країнах, наприклад, у Фінляндії, був сформований тільки один національний орган з вузькими функціями контролю якості в системі вищої освіти, сформувалися установи з різними наглядовими обов'язками в сфері освіти, що свідчило про значну диференціацію методів і засобів забезпечення якості освітнього процесу. Сьогодні проблема підвищення якості освіти в усьому світі залишається головним інституційним та політичним питанням. Тому виникає необхідність вивчення різних підходів до визначення даної категорії, процес, за допомогою якого держава оцінює та контролює якість вищого навчального закладу в цілому або конкретної освітньої програми.

Показники можливих змінних, необхідних для оцінки якості навчального закладу, так звані показники ефективності. Ці показники можуть бути якісними або кількісними і включати наступний набір даних, працевлаштування випускників, дослідницькі гранти і контракти, кількість статей або досліджень, опублікованих співробітниками студентами, співвідношення інституційних доходів і витрат, а сучасна система забезпечення якості освіти у світі має різні наслідки та характеристики.

Національні агентства, крім проведення перевірок якості, зобов'язані надавати допомогу установам у виконанні їх функцій. При цьому існують неписані «правила» для більшої прозорості якості послуг, що надаються, які знижують потребу в інтенсивному зовнішньому контролі. Перемогти цей негатив можливо завдяки тенденції до правильного визнання акредитації серед різних країн, які прагнуть більшої прозорості таких процедур, які набирають обертів у міжнародній теорії та практиці для підвищення якості організації навчального процесу.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. Незважаючи на різноманітність та специфіку повноважень освітніх інституцій, комплекс реалізованих ними цілей та завдань традиційно системно включає забезпечення, або покращення якості освітньої діяльності в економічному, соціальному та культурному контексті, надання підтримки закладам вищої освіти з покращення якості викладання та навчання, поширення наявного досвіду та

обмін інформацією з проблем якості освіти. У той час як багато національних систем намагаються створити адекватні процедури забезпечення якості вищої освіти, інші навчальні заклади просто набувають фіктивну акредитацію, що обумовлює комерціалізацію забезпечення якості та акредитації закладів вищої освіти.

Державна освітня політика кожної окремо взятої країни є унікальною, оскільки будується на основі національних традицій та особливостей, але це не виключає можливості інтеграційних процесів у сфері вищої освіти. На основі багатовікової традиції, історії, культурі престижних зарубіжних і вітчизняних закладів вищої освіти з урахуванням недоліків і переваг кожної моделі, сьогодні проектується сучасні інноваційні та наукоємні технології в освітній системі університетів. Водночас, позасистемні внутрішньо університетські реформи та інновації малоефективні, а часто і просто шкідливі з точки зору загальної ефективності системи вищої освіти.

Література:

1. Авшенюк Н. М. Болонський процес як регіональний вимір інтернаціоналізації вищої освіти в Європі. *Педагогічна теорія і практика: зб. наук. праць*. К. : КиМУ, 2011. Вип. 2. С. 3–14.
2. Бабін І. І. Забезпечення якості вищої освіти: європейський, національний та інституційний рівні. *Наука і освіта*. 2011. № 1. С. 7–13.
3. Бахрушин В., Горбань О. Якість вищої освіти та сучасні підходи до її вимірювання. *Освіта і управління*. 2012. Т. 15. № 4. С. 7–11.
4. Білошицький С. Міжнародна міграція як різновид сучасної зброї: соціокультурний та політичний аспекти. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. № 2. С. 138–156.
5. Біл' М. М. Інституціональні передумови європейського вектору розвитку ринку праці України. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 128–134.
6. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів. Фонд «Демократичної ініціативи» імені Ілька Кучеріва. 2015. URL: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv> (дата звернення: 14.03.2022).
7. Гальків Л. І., Гринькевич О. С. Факторний аналіз вартості освітніх послуг в Україні у контексті розвитку людського капіталу. *Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 1(163). Вип. 8/2014. С. 37–46.
8. Грішнова О. А., Дорош О. В., Шурпа С. Я. Інвестування в людський капітал у системі чинників забезпечення гідної праці : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Грішнової. Київ : КНЕУ, 2015. 222 с.

References:

1. Avsheniuk, N. M. (2011). Bolons'kyj protses yak rehional'nyj vymir internatsionalizatsii vyschoi osvity v Yevropi. *Pedahohichna teoriia i praktyka*, 2, 3–14 [in Ukrainian].
2. Babin, I. I. (2011). Zabezpechennia yakosti vyschoi osvity: ievropejs'kyj, natsional'nyj ta instytutsijnyj rivni. *Nauka i osvita*, 1, 7–13 [in Ukrainian].
3. Bakhrushyn, V. & Horban', O. (2012). Yakist' vyschoi osvity ta suchasni pidkhody do ii vymiriuvannia. *Osvita i upravlinnia*, 4, 7–11 [in Ukrainian].
4. Biloshyts'kyj, S. (2016). Mizhnarodna mihratsiia yak riznovyd suchasnoi zbroi: sotsiokul'turnyj ta politychnyj aspekty. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 2, 138–156 [in Ukrainian].
5. Bil', M. M. (2016). Instytutsional'ni peredumovy ievropejs'koho vektoru rozvytku rynku pratsi Ukrainy. *Regional Economy*, 3, 128–134. [in Ukrainian].

6. Vyscha osvita v Ukraini: hromads'ka dumka studentiv. Fond «Demokratychnoi initsiatyvy» imeni Il'ka Kucheriva. 2015. Retrieved from <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv> [in Ukrainian].

7. Hal'kiv, L. I. & Hryn'kevych, O. S. (2015). Faktornyj analiz vartosti osvitnikh posluh v Ukraini u konteksti rozvytku liuds'koho kapitalu. *Aktual'ni problemy ekonomiky. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 1(163). Vyp. 8/2014, 37–46 [in Ukrainian].

8. Hrishnova, O. A., Dorosh, O. V. & Shurpa, S. Ya. (2015). Investuvannia v liuds'kyj kapital u systemi chynnykiv zabezpechennia hidnoi pratsi. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].